

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І.І. МЕЧНИКОВА

Біологічний факультет

Кафедра ботаніки

Дипломна робота

бакалавра

**СПОНТАННА ФЛОРА ГАЗОНІВ ПРИМОРСЬКОГО
РАЙОНУ м. ОДЕСИ**

Spontaneous flora of the lawns by odessa city' primorsky district

Виконала: заочної форми навчання
напряму підготовки 6.040102 Біологія

Лапа Ганна Володимирівна

Керівник: ст. викл. Бондаренко О. Ю.

Рецензент: ст. викл. Коломійчук Т. В.

Рекомендовано до захисту

Протокол засідання кафедри

№ 8 від «23.05» 2016 р.

Завідувач кафедри

Ткаченко Ф.П.

Захищено на засіданні ЕК № 2

Протокол № 49 від «27.04» 2016 р.

Оцінка відмінно / 92 / А

Голова ЕК

Кажнов Р.А.

Одеса, 2016

2016

АНОТАЦІЯ

З метою вивчення спонтанної флори газонів Приморського району міста Одеси, у 2014-2015 років маршрутним методом проводили збір рослин.

Встановлено зростання 115 видів рослин зі 74 родів, 42 родин. Переважна більшість видів є терофітами (53,91%), ксеромезофітами (55,65%) і геліофітами (74,78%) є лікарськими (66,96%) і бур'яновими (68,70%) рослинами. Синантропними є 79,13% видів. Переважають види адвентивної фракції (43,48%).

Роботу викладено на 50 сторінках друкованого тексту, вона включає 7 таблиць, 2 рисунки. Наводиться посилання на 54 джерела.

Ключові слова: Приморський район, спонтанна флора, трансформовані екотопи

For study of spontaneous lawns' flora of the Primorsky district in Odessa, in 2014-2015 years we collected plants by a rout method.

Growth of 115 species from 74 genus, 42 families. The majority part of species is therophytes (53,91%), xeromesophytes (55,65%) and heliophytes (74,78%). They belong to the medical group (66,96%) and weeds (68,70%) plants.

Is 79,13% of species are the synanthropic species, of alien fraction (43,48%) prevail, apophytes – are 35,65%.

Work is laid out on 50 pages of printing text, includes 7 tables, 2 pictures. Reference is pointed on 54 publications.

Keywords: of Primorsky district, spontaneous flora, lawns

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ.....	6
1.1. Значення рослин в житті людини.....	6
1.2. Характеристика флор населених пунктів України.....	10
1.3. Екологія міста.....	13
2. МІСЦЕ, МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	16
2.1. Характеристика району дослідження.....	16
2.2. Матеріали та методи дослідження.....	19
3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ.....	23
3.1. Систематичний аналіз флори.....	23
3.2. Біоморфологічна характеристика флори газонів.....	31
3.3. Екологічний аналіз.....	33
3.3.1. Розподіл видів за відношенням до зволоження.....	33
3.3.2. Розподіл видів за відношенням до освітлення.....	34
3.4. Господарська структура флори газонів Приморського району.....	35
3.5. Синантропний компонент флори газонів.....	38
УЗАГАЛЬНЕННЯ.....	40
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	43
ДОДАТОК.....	48

ВСТУП

Останнім часом у зв'язку із загостренням екологічної ситуації, пов'язаної зі збільшенням антропогенного забруднення навколишнього середовища, надзвичайно важливого значення набуває вивчення комплексного впливу антропогенних факторів на рослинні організми, і, зокрема, на газонні рослини, які ростуть в умовах екологічного стресу в урбофітоценозах. Газони є невід'ємною частиною сучасного міста. Вони широко використовуються в загальному ландшафтно-декоративному оформленні садів і парків, в тому числі служать фоном для розміщення деревно-чагарникових та декоративних рослин і самостійно оформлюють території [Газони..., 1977; Немерцалов, 2005]. Створити красивий газонний травостій і оцінити роль рослин у поліпшенні якості середовища можна лише на основі знання біологічних особливостей видів, які використовуються при закладці газонів в конкретних екологічних умовах.

Тривалі зміни середовища можуть призводити до різкого збільшення чисельності одних видів і значного зниження кількості, або зникнення з даного локалітету інших видів. В умовах міського середовища захисні адаптаційні механізми рослин забезпечують не просто виживання організму, а спрямовані на реалізацію онтогенетичної програми при тривалому впливі забруднюючої фактора [Газони..., 1984]. Розглядаючи онтогенетичні стани як вузлові моменти розвитку рослин, що відрізняються особливостями морфогенезу, визначеними співвідношеннями новоутворення та відмирання, в даний час виявляється також специфіка їх фізіолого-біохімічних процесів, особливо в особин різних життєвих форм [Воскресенская, 2004; Жукова, 2006]. Особливу цікавість представляють напрямки дослідження флори, що проводяться в містах, оскільки саме великі міста є повністю трансформованими територіями, порівняно із природним степом, який їм передував на Півдні України [Васильєва-Немерцалова, 1996].

Метою дослідження було вивчення спонтанної флори газонів Приморського району міста Одеси.

Для цього були поставлені наступні завдання:

1. Проаналізувати систематичний склад флори газонів.
2. Виявити життєві форми зібраних рослин.
3. Визначити належність зібраних видів до екологічних груп.
4. З'ясувати особливості розподілу видів за господарськими ознаками.
5. Встановити наявність у флорі газонів синантропних видів.

Об'єкт дослідження – стан сучасної спонтанної флори міста Одеса.

Предмет дослідження – структура спонтанної флори газонів Приморського району міста Одеси.

ВИСНОВКИ

1. Спонтанна флора газонів Приморського району представлена 115 видами, із 74 родів та 32 родин. Перелік провідних родин є нетиповим як для природної флори України, так і для синантропної або культивованої флори *Brassicaceae*, *Poaceae*, *Asteraceae*, *Fabaceae* та *Scrophulariaceae*. Провідними родами є багатовидові роди природної та синантропної флор України – *Veronica*, *Lepidium*, *Medicago*.

2. Серед життєвих форм домінують терофіти (53,91%) та гемікриптофіти (42,61%), що є ознакою значної зміни флори ділянок.

3. За відношенням до зволоження переважають види мезофітної фракції: ксеромезофіти (5,65%) та мезофіти (26,96%). За відношенням до освітлення – домінують геліофіти (74,78%).

4. Види спонтанної флори газонів представлені широким спектром господарських груп, більшість видів є бур'яновими (68,70%), лікарськими (66,96%) та кормовими (50,44%) рослинами.

5. Близько 80,00% видів флори газонів є синантропними. Більшість з них – чужорідні для природної флори України (види адвентивної фракції) – 43,48%, апофітів – 35,65%.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрієнко Т. Л., Дудка І. А., Заверуха Б. В. Природа Української ССР. Растительный мир. – Киев: Наукова думка, 1985. – С. 206-208.
2. Атлас ареалов и ресурсы лекарственных растений СССР. – М.: ГУГК, 1980. – 340 с.
3. Банищikov А. Г. и др. Охрана природы. – М.: Агропромиздат, 1985. – 287 с.
4. Бондаренко В. Д. Охрана природы и природных ресурсов. – Львов: Вища школа, 1985. – 120 с.
5. Бурда Р. И. Антропогенная трансформация флоры. – К.: Наук. думка, 1991. – 168 с.
6. Бурда Р. І. До питання про антропогенну трансформацію флори // Укр. ботан. журн. – 1996. – Т. 53. – № 1/2. – С. 26 – 32.
7. Бур'яни України. – К.: Наук. думка, 1970. – 508 с.
8. Вархалиева М. Т. Охрана растительного мира. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1988. – 238 с.
9. Васильева-Немерцалова Т. В. Рослини – уніфікатори синантропної флори м. Одеси // Україн. ботан. журн. – Киев: Наукова думка, 1996. – Т. 53, №3. – С. 288–290.
10. Воскресенская О. Л., Алябьшева Е. А., Копылова Т. И., Сарбаева Е. В., Баранова А. Н. Экология города Йошкар-Олы. – Йошкар-Ола, 2004. – 200 с.
11. Вульф Е. В., Малеева О. Ф. Мировые ресурсы полезных растений. Справочник. – Л.: Наука, 1969. – 564 с.
12. Газоны. Научные основы интродукции и использования газонных и почвопокровных растений / Отв. ред. Н.В. Цицин. – М.: Наука, 1977. – 251 с.

13. *Газоны. Основы семеноводства и районирования* / Отв. ред. Л. И. Прилипко, П. И. Лапин. – М.: Наука, 1984. – 244 с.
14. *Географія Одещини: природа, населення, господарство* / під загальною редакцією проф. О. Г. Топчієва. – Одеса: Астропринт, 1998. – 88 с.
15. *Горьшина Т. К. Растение в городской среде.* – Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1991. – 152 с.
16. *Горьшина Т. К. Экология растений.* – М.: Высшая школа, 1979. – 368 с.
17. *Губанов А. И. Дикорастущие полезные растения СССР.* – М.: Мысль, 1976. – 360 с.
18. *Жукова Л. А. История развития популяционно-онтогенетического направления в России и ее перспективы / Поливариантность развития организмов, популяций и сообществ / Под ред. Воскресенской О.Л. – Йошкар-Ола: Изд-во МарГУ, 2006. – С. 7-32.*
19. *Екофлора України / [відп. ред. Я.П. Дідух]. Т. 1. – К. : Фітосоціоцентр, 2000. – С. 9 – 35.*
20. *Калашник К. С. Декоративне оформлення парку Лузанівський та прилеглих вулиць // Биоразнообразие. Экология. Эволюция. Адаптация: Мат. II Междунар. научн. конф. студентов, аспирантов и молод. учёных, посвящ. 140-летию Одесского национального университета им. И. И. Мечникова (28 марта-1 апреля 2005 г.). – Одесса, 2005. – С. 32.*
21. *Клаусницер Б. Экология городской фауны: Пер. с нем. – М.: Мир, 1990. – С. 50 – 91.*
22. *Клімат України [за ред. В. М. Ліпінського]. К.: Вид-во Раєвського, 2003. – 340 с.*
23. *Лантєв О. О. Екологія рослин з основами біогеоценології. – Київ: Фітосоціоцентр, 2001. – С. 144.*

24. *Лекарственные растения юга Украины. Заготовка, воспроизводство, применение.* – К. Ассоциация украинских экспортёров печатной продукции, 1992. – 260 с.
25. *Мінарченко В. М.* Лікарські судинні рослини України (медичне та ресурсне значення). – К.: Фітосоціоцентр, 2005. – 324 с.
26. *Мазура В. Ю.* Трав'яниста флора околиць міста Южне // Молодь та поступ біології: Зб. Тез Другої міжнар. Наук. конф. студентів і аспірантів (21-24 березня 2006 року, м. Львів). – Львів, 2006 – С. 100-101
27. *Мінарченко В. М., Тимченко І. А.* Атлас лікарських рослин України (Хорология, ресурси та охорона). – К.: Фітосоціоцентр, 2002. – 172 с.
28. *Мосякін С. Л.* Територіальні закономірності експансії адвентивних рослин в урбанізованому середовищі (на прикладі м. Києва) / С. Л. Мосякін // Укр. ботан. журн. – 1996. – Т. 53, № 5. – С. 536-541.
29. *Немерцалов В. В.* Пагофлора пгт Затока, Сергеевка, Шабо ее характерные особенности // Актуальні проблеми ботаніки та екології. Матеріали конф. молодих вчених-ботаніків України. – Одеса, 2003. – С. 76-78.
30. *Немерцалов В. В.* Флора деяких парків міста Одеси // Проблеми збереження, відновлення та збагачення біорізноманітності в умовах антропогенно-зміненого середовища: Мат. міжнар. наук. конф. (Кривий Ріг, 16-19 травня 2005). – Дніпропетровськ: Проспект, 2005. – С. 262-263.
31. *Немерцалов В. В.* Особливості дендрофлори Одеси // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. – 15-16 жовтня 2009 року. – Черкаси, 2009. – С. 250-253.
32. *Никитин В. В.* Сорные растения флоры СССР. – Л.: Наука, 1983. – 454 с.
33. *Одеський регіон: Передумови формування, структура та територіальна організація господарства. Навчальний посібник.* Одеса, Астропринт, 2012. – С. 266-284.

34. *Определитель высших растений Украины.* – К.: Наукова думка, 1987. – 608 с.
35. *Панченко С. М.* Флора національного природного парку «Деснянсько-Старогутський» та проблеми охорони фіторізноманіття Новгород-Сіверського Полісся: Монографія. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – С. 99-166.
36. *Протопопова В. В.* Синантропная флора Украины и пути ее развития. – К.: Наук. думка, 1991 – 204 с.
37. *Природа Одесской области. Ресурсы, их рациональное использование и охрана.* – Киев-Одесса: Высшая школа, 1979. – 144 с.
38. *Природа Украинской ССР. Климат.* – К.: Наук. думка, 1984 – 232 с.
39. *Природа Украинской ССР. Почвы.* – К.: Наук. думка, 1985. – 209 с.
40. *Рачковская М. М.* Биологические принципы экологического мониторинга // Рациональное использование, охрана, воспроизводство биологических ресурсов и экологическое воспитание. – Запорожье, 1988. – С. 83-84.
41. *Серебряков И. Г.* Экологическая морфология растений. – М.: Высшая школа, 1962. – 378 с.
42. *Словарь ботанических терминов.* – К.: Наук. думка, 1984. – 308 с.
43. *Собко В. Г.* Науки заповідне зiлля. – К.: Фітосоціоцентр, 2005. – С. 4 – 7.
44. *Сорные растения СССР. Руководство к определению сорных растений СССР.* – Л.: Изд. АН СССР. – Т.1 – 1934. – 323 с.; Т.2. – 1934. – 244 с.; Т. 3. – 1934. – 447 с.; Т.4. – 1935. – 416 с.
45. *Терехова Н. А.* Биоэкологическая оценка состояния растительного компонента рекреационно-парковых ландшафтов города

Воронежа и его оптимизация. автореферат на соискания степени кандидата бол. наук, 03.00.05. – Ботаника. – Воронеж, 2001. – 20 с.

46. *Тодорова М. Н., Коваленко С. Г.* Найрозповсюдженіші рослини с. Криничне (Одещина) // Молодь та поступ біології: Зб. тез II міжнар. конф. студентів і аспірантів (21 – 24 березня 2006 року, м. Львів). – Львів, 2006. – С. 121 – 122.

47. *Токин Б. П.* Целебные яды растений. Повесть о фитонцидах. – Л.: Лениздат, 1967. – С. 286.

48. *Фактор Г. Л.* Западная Европа: Аграрно-промышленный комплекс и деревня. – М.: Наука, 1977. – С.174 – 185.

49. *Флора УССР.* – Т. 1-12. – Київ: Вид. АН УРСР, 1935-1965.

50. *Шевчук Л. П., Юргелайтис Н. Г.* Сокровища южного края. – Одесса, Маяк, 1973. – 129 с.

51. *Kornas J.* Geograficzno-historyczna klasyfikacja roślin synantropijnych // Mater. Zakl. Fitosocjol. Stos. UW. – 1968. – Т. 25. – S. 33-41.

52. *Mosyakin S. L., Fedoronchuk M. M.* Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist. – Kiev, 1999. – 345 p.

53. *Nemertsalov V. V.* Odessa city dendroflora forming, development and structure optimization // Proceeding of the III Internation Young scientists conference “Biodiversity. Ekologi. Adaptation. Evolution.”, dedicated to 100 anniversary from birth of famous Ukrainian lichenologist Maria Makarevych (Odesa, 15 – 18 May, 2007). – Odesa: Pечатniy dom, 2007. – P. 48.

54. <http://dreempics.com/img/picture/Nov/26/2a2a40f40b4a56a7294bf71dbfbc810/6.jpg>